

VYUŽITIE POTENCIÁLU ROZPTÝLENÉHO OSÍDLENIA V CESTOVNOM RUCHU V NOVOBANSKEJ ŠTÁLOVEJ OBLASTI

UTILIZATION OF THE DISPERSED SETTLEMENT POTENTIAL IN TOURISM OF NOVÁ BAŇA „ŠTÁL“ AREA

BC. LENKA ŠUHAJDOVÁ

DOC. ING. JANA JARÁBKOVÁ, PH.D.

ING. MARIÁN HAMADA

Katedra regionalistiky a rozvoja vidieka | *Department of Regional and Rural Development*
Fakulta európskych štúdií a regionálneho rozvoja | *Faculty of European Studies and Regional Develop.*
Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre | *Slovak University of Agriculture in Nitra*

✉ *Tr. A. Hlinku 2, 949 76 Nitra, Slovak Republic*

E-mail: jana.jarabkova@is.uniag.sk, marian.hamada@is.uniag.sk

Anotácia

Cieľom príspevku je poukázať na významný potenciál a špecifiká rozptýleného osídlenia z hľadiska rozvoja cestovného ruchu, analyzovať a zhodnotiť súčasné využitie potenciálu vybraných objektov rozptýleného osídlenia v mikroregióne Nová Baňa v rámci Novobanskej štálovej oblasti. Rozptýlené osídlenie v skúmanej oblasti zostalo takmer v pôvodnej forme a podobe, avšak už dávno neplní svoju primárnu funkciu, ktorou je bývanie. Štruktúra štáloveho osídlenia nadobúda postupom času nový rozmer. Jednou z významných foriem domáceho cestovného ruchu je druhé bývanie a chalupárenie. Atraktívne okolie vybraných objektov vytvára predpoklady pre aktivity ako turistika a šport počas celého roku. Osobitne vhodné podmienky sú vytvorené pre rozvoj vidieckeho cestovného ruchu a agroturistiky. Príspevok ponúka aj odpovede na otázky Ako vnímajú miestni obyvatelia návštevníkov a osobitne chalupárov? Sú chalupári pre vybrané lokality prínosom alebo ich miestni obyvatelia vnímajú skôr negatívne?

Kľúčové slová

rozptýlené osídlenie, objekty individuálnej rekreácie, Novobanská štálová oblasť, cestovný ruch

Annotation

The aim of this paper is to highlight the significant potential and specificities of scattered settlements in terms of tourism development, analyze and assess the current use of the potential of scattered settlements in the selected objects in the microregion Nová Baňa. Scattered settlements in the study area remained almost in its original form, but already does not fulfill its primary function of housing. Structure of “štál” settlement acquires a new dimension over time. Significant form of domestic tourism is the second housing. Attractive surroundings of selected objects create conditions for activities such as hiking and sport during the whole year. Especially favorable conditions are created for the development of rural tourism and agrotourism. Article also provides answers to questions: How visitors are perceived by local residents? Are the visitors beneficial for selected sites or they are perceived rather negatively by local residents?

Keywords

dispersed settlement, objects of individual recreation, Nová Baňa „Štál“ area, tourism.

JEL Classifications: *O 18*

Úvod

Rozptýlené osídlenie predstavuje svojbytný fenomén, na ktorý sa dá pozerat' z rôznych hľadísk: sociálno-antropologického, demografického, urbanistického, historického, krajinno-ekologického, ale aj národopisného a viacerých ďalších. Zároveň ho možno vnímať ako aktuálnu výzvu pre vedu a výskum, a to hlavne preto, že na jednej strane je zo všetkých sídelných typov najviac poznamenané depopulačnými tendenciami, zmenami pôvodného charakteru sídla až jeho zánikom, na druhej strane je typické svojimi relatívne dobre zakonzervovanými unikátnymi črtami (*Huba – Ungerman, 1997*). Z urbanistického hľadiska reprezentuje rozptýlené osídlenie skupiny obytných a hospodárskych budov, od obcí viac alebo menej vzdialených, často i niekoľko kilometrov a obývaných jednou, prípadne viacerými roľníckymi rodinami. Jednotlivé objekty ležia v bezprostrednej blízkosti alebo uprostred obrábaných polí a lúk. Vzjomne sa líšia regionálne danými špecifikami ako sú napr. spôsob získania a obrábania novozískanej pôdy a pod. Základňou roztratených osád sú najmä podhoria a vrchoviny, ktorých výška sa pohybuje najčastejšie medzi 500 – 800 m *Janšák (1967)*. V literatúre sa okrem termínu rozptýlené osídlenie často vyskytuje aj pojem kopaničiarske osídlenie. Vznik kopaničiarskych sídiel súvisel s veľkým množstvom kopaničiarskej pôdy, ktorá bola z materských oblastí ťažko prístupná. Táto poľnohospodárska pôda predstavovala určitý potenciál pre obživu obyvateľstva, najmä chudobnejšieho. Na vzdialených kopaničiach sa tak najskôr stavali sezónne obydlia a hospodárske stavby, ktoré sa neskôr stali základom trvalých kopaničiarskych sídiel. Ich vytváraním sa súčasne riešila otázka preľudnenosti poddanských hospodárstiev v materských obciach (*Petrovič, 2007*). Kopaničiarske osídlenie je produktom najmladších kolonizačných vln na našom území a jeho genéza bola územne i časovo značne diferencovaná (*Huba, 1990*). Pôvod kopaničiarskeho osídlenia na Slovensku súvisí s tromi základnými kolonizačnými vlnami – valašskou, horalskou (obe boli pastierske) a kopaničiarskou:

- valašská kolonizácia znamenala dosídľovanie horských oblastí severného a stredného Slovenska pastierskym obyvateľstvom hlavne v 15. a 17. storočí. Valašská kolonizácia sa rozšírila v severných častiach Zemplína, Šariša, Spiša, Oravy a Trenčianskej stolice, na strednom Slovensku v časti Gemera a na Horehroní;
- horalská kolonizácia je mladšia, spadá do 17. – 18. storočia. Horali osídlili najmä územie na hornej Kysuci, hornej Orave a časť severného Spiša;
- kopaničiarska kolonizácia znamenala vnútorné doosídľovanie horských a podhorských oblastí Slovenska domácim obyvateľstvom v 16.–19. storočí. Kulminovala v 18. a v prvej polovici 19. storočia, keď vznikla rozhodujúca väčšina kopaničiarskych sídiel. Touto kolonizáciou vznikali sídla v oblasti Kysúc a Oravy, Detvy, Malých a Bielych Karpát, Pohronského Inovca, Tribeča a Vtáčnika.

Podľa *Thurza (1997)* rozptýlené osídlenie v súčasnosti na Slovensku tvorí celé oblasti. Pri pohľade z lietadla mnohé z nich pôsobia ako veľké zriadené sídelné aglomerácie. Každá z týchto oblastí má svoje neopakovateľné špecifické črty. Jednou z takýchto oblastí sú aj **Novobanské štále**. Zaberajú územie od Topoľčianok cez Pohronský Inovec, Tribeč a Vtáčnik, medzi riekami Nitra a Hron, s presahom do Štiavnických vrchov (z hľadiska historického v Tekovskej župe). K typickej ľudovej architektúre Novobanskej štálovej oblasti patrili blokové, prípadne zrubové domy so slamenou alebo šindľovou strechou. Bývali omazané a obielené, aj podpivničené a stavané do svahu. Po vysídlení nemeckého obyvateľstva z Veľkého Pola a Píly tu ešte mnoho rokov zostávali vyprázdnené a otvorené solídne stavané a dobre zachované domy, ktoré mali charakter ľudovej architektúry. Vo Veľkej Lehote bolo ešte v 60tych rokoch zachovaných mnoho pôvodných objektov ľudovej architektúry so slamenými strechami, v tom čase by ešte bolo bývalo vhodné v obci vyhlásiť pamiatkovú rezerváciu ľudovej architektúry.

Kopaničiarske osídlenie priamo v mikroregióne Nová Baňa vznikalo pôvodne v 14. storočí prevažne v spojitosti s baníctvom, uhliarstvom a pastierstvom, neskôr v dôsledku hospodársko-spoločenských zmien aj v súvislosti s poľnohospodárstvom. Uhliarstvo a s ním súvisiace drevorubačstvo tvorilo zdroj obživy mnohých rodín z novobanských štálov a obcí Veľká a Malá Lehota. Životná úroveň rodín

uhliarov bola nízka, odmeňovaní boli skromne, podľa počtu smien a počtu zhotovených milierov. Pri tejto namáhavej a nebezpečnej práci pomáhali nezriedka aj ženy a deti.

Termín „štále“ spája *Stránska (1966)* s obdobím príst'ahovalectva nemeckého obyvateľ'stva na stredné Slovensko, v období rozvoja baníctva v 14. storočí. Nemeckí príst'ahovalci svoje chotárne, sezónne sídla volali „stande“, a aj slovenské „štále“ boli spočiatku iba sezónnym osídlením, s obydliami a hospodárskymi budovami, ktoré slúžili na letné ale aj zimné ustajnenie dobytku. V prípade Novej Bane a susedných Lehôt sa však už v druhej polovici 14. storočia väčšina týchto sezónnych sídiel mení na trvalé sídla. Základné údaje o postupnom vývoji osídlenia Novobanskej štálovej oblasti sú uvedené v Tabuľke 1.

Tabuľka 1: Základné údaje o osídlení Novobanskej štálovej oblasti

	Počet obyv.	Hustota obyv. (na km ²)	Počet obyv. v centrách obcí	Počet štálov	Počet obyv. v štáloch	Podiel obyv. v centrách obcí (%)	Podiel obyv. v štáloch (%)
1.3.1966	20 846	66,4	12 755	174	8 091	61,2	39
30.6.2006	18 442	58,8	16 123	169	2 357	87,2	13
Zmena(v %)	-11,53	-11,53	26,41	-5	-70,87	42,48	-67,01

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa *Enviromagazín*, roč. 9, 2007, č. 3.

Z údajov možno identifikovať nepatrný pokles štálov (v porovnaní s rokom 1961 sa počet štálov v roku 2006 znížil iba o 5 t.j. zo 174 na 169). Uvedený pokles však nesúvisí s ich úbytkom resp. zánikom, ale skôr postupným spájaním objektov v niektorých oblastiach. Zaujímavý je však razantný pokles obyvateľ'ov v štálových oblastiach. Za obdobie 40-tich rokov sa znížil počet obyvateľ'ov v štáloch až o 70,87%, pričom počet obyvateľ'ov v centrách obcí vzrástol o 42,48%. V súčasnosti sú viaceré štále neobývané alebo využívané príležitostne - sezónne, pričom trend vysídľovania štálových oblastí bude pravdepodobne narastať a dá sa predpokladať, že v blízkej budúcnosti sa väčšina oblastí rozptýleného osídlenia transformuje na rekreačné oblasti.

Cieľ a metódy práce

Cieľom príspevku je analyzovať a zhodnotiť súčasné využitie potenciálu vybraných objektov rozptýleného osídlenia v mikroregióne Nová Baňa v rámci Novobanskej štálovej oblasti. V rámci analýzy sme sa koncentrovali na objekty individuálnej rekreácie, ktoré sú zaradené do kategórie neobývaných objektov. Detailnejšie sme analyzovali päť objektov nachádzajúcich sa v Novobanskej štálovej oblasti. Zaujímali sme sa hlavne o účel využívania objektu a na základe toho sme definovali výmeru, lokalizáciu, pôvodné a súčasné využitie objektu. Územie mikroregiónu Nová Baňa patrí medzi menej známe a navštevované lokality v rámci Slovenska a preto sme sa zamerali na identifikáciu súčasných návštevníkov územia a ich motívy pobytu. Údaje o štruktúre návštevníkov mikroregiónu Nová Baňa sme získali prostredníctvom dotazníkového prieskumu realizovaného vo vybraných zariadeniach cestovného ruchu v mikroregióne Nová Baňa v období marec - apríl 2013. Vzájomné vzťahy medzi pôvodným obyvateľ'stvom trvalo obývajúcim oblasť rozptýleného osídlenia a návštevníkmi tohto územia sme zisťovali prostredníctvom štandardizovaného rozhovoru. Cieľom rozhovoru bolo identifikovať vzťahy medzi "novousadlíkmi" a "starousadlíkmi" v analyzovanom území, postoje obyvateľ'ov k chalupárom a turistom, ale aj vplyv "novousadlíkov" a turistov na komunitný život na danom území.

Prehľad súčasného stavu rozptýleného osídlenia v mikroregióne Nová Baňa

Rozptýlené osídlenie v skúmanej oblasti ostalo zhruba v pôvodnej forme a podobe, avšak už neplní len svoju primárnu funkciu – bývanie. Niekoľko faktorov ako zlá dopravná infraštruktúra, nedostatok pracovných príležitostí resp. nedostatočná občianska vybavenosť, zmena životného štýlu obyvateľ'ov, skoro úplné vymiznutie hospodársko-výrobnej funkcie, spôsobili a aj spôsobujú odliv obyvateľ'ov

a postupné vymieranie tejto etnograficky bohatej krajiny. Na „štáloch“ zostávajú prevažne len starší obyvatelia, pričom mladšia generácia odchádza buď do centier najbližších miest (Nová Baňa, Zlaté Moravce, Žarnovica, Žiar nad Hronom), alebo úplne odchádza z regiónu.

Na druhej strane priaznivá lokalizácia v turisticky atraktívnej nenarušenej krajine, v mozaike lúk, pasienkov a lesov spôsobuje nárast krátkodobej rekreácie a následne zmenu domového fondu na chaty a chalupy. Chalupárstvo je osobitá forma cestovného ruchu, ktorá sa v danej oblasti rozvíja už od 90-tych rokov minulého storočia. Maximálnu intenzitu však nadobúda až v posledných rokoch. Tento jav sa dá pozorovať na množstve trvalo neobývaných domov, ktoré z veľkej časti slúžia ako chaty (tabuľka 2).

Tabuľka 2: Stav domového fondu rozptýleného osídlenia v roku 2012

Obec/časť mesta	Počet obyv.	Neobývané/opustené domy	Obývané domy	Chaty	Spolu
Novobanské Štále	952	36	262	94	392
Malá Lehota	923	96	334	120	550
Veľká Lehota	1 166	48	358	120	526
Mikroregión	3 041	180	954	334	1468

Zdroj: Interné materiály - Obecný úrad Veľká Lehota, Obecný úrad Malá Lehota, Mestský úrad Nová Baňa, vlastné spracovanie

Rozptýlené osídlenie v obci **Veľká Lehota** pozostáva z **15 štálov**, ktoré tvoria ucelenú časť obce a dve osady Čikág a Inovec, vzdialené od centra obce 1,5 až 2 km. Názvy štálov boli odvodené od priezviska obyvateľov alebo polohy štálu. Niektoré pôvodné názvy štálov sa používajú dosiaľ napr. Šmondrcovci, Burovci, Gábrišovci, Dolní Garajovci, Cudenice, Pirte, Vaškovci, Zduchovci, Tutajovci, Mánikovci, Mihálovci, Chujacovci, Hudcovci a Vigľáš. V katastri obce **Malá Lehota** sa nachádza **17 štálov**. Jednotlivé štále spája 25 km miestnych komunikácií. Osamelé skupinky domov a časti štálov sú pomenované prevažne podľa ich majiteľov. Z 19. stor. sú známe štále – Blaska, Debnár, Domček, Hubač, Hucovcy (Hucócy), Hudec, Jazvinsky, Kopanica, Pacalay, Paulov, Petlus, Rajnoha, Smihňár, Šajba, Toma, Udička, Zimmermann (neskôr Závoz). V súčasnosti možno v Male Lehote nájsť štále, ktoré si zachovali svoj pôvodný názov alebo v mnohých názvoch možno identifikovať pôvodných majiteľov -Adamcov štál, Barancov štál, Debnárov štál, Dolná Šajba, Domčekov štál, Horná Šajba, Hubáčov štál, Hudcov štál, Kopanica, Pacalajov štál, Pavlov štál, Rajnohov štál, Skálie, Tomov štál, Udičkov štál, Zimmermannov štál a Blaškov štál. **Blaškov štál** je považovaný za **centrum**. Podobne, väčšina názvov samôt, skupín domov **novobanských štálov** je odvodená od osobných mien pôvodných alebo neskorších majiteľov príponou, napr. Bartošovci, Ištvanikovci, Feriancovci, Osúchovci, Lietajovci a pod.

Vybrané objekty rozptýleného osídlenia sú lokalizované v oblasti Novobanských štálov a v minulosti boli trvale obývané. V súčasnosti štyri z nich (Štálik, Bexápel, Sedliacky dvor na Kňazových lúkach a Banický domček) slúžia pre účely individuálnej rekreácie a jeden objekt (Horský ranč) sa využíva ako zariadenie poskytujúce služby agroturistiky (tabuľka 3).

Atraktívne okolie vybraných objektov vytvára predpoklady pre turistiku a šport počas celého roku. Osobitne vhodné podmienky sú vytvorené pre rozvoj vidieckeho cestovného ruchu a agroturistiky. Táto forma cestovného ruchu je spojená s náležitou rekreačno-športovou vybavenosťou a možnosťou poskytnutia regeneračno - rekondičných a zdravotníckych služieb. Cestovný ruch v mikroregióne je ovplyvňovaný prevádzkou **rekreačného areálu Tajch**. Areál poskytuje možnosť kúpania s možnosťou ubytovania sa v stanovom tábore, prípadne v chatovej osade v súkromí. Rekreačný areál je v súčasnom období prevádzkovaný počas letnej sezóny, kedy sa v areáli konajú tradičné športové a kultúrne podujatia.

Územie mikroregiónu Nová Baňa je vhodné na rozvoj pešej turistiky, cykloturistiky, bežecké a zjazdové lyžovanie, jazdu na koňoch, rybolov, poľovníctvo, skalolezectvo a iné aktivity. Poskytovanie

služieb týchto aktivít závisí od záujmu návštevníkov a možností jednotlivých zariadení cestovného ruchu.

V oblastiach Veľkej a Malej Lehoty sú vybudované *lyžiarske vleky*, upravené zjazdové trate, lyžiarske bežecké trate v dĺžke 21 a 22 km, svoje služby poskytuje aj ski servis.

Pre turistov je k dispozícii niekoľko značkovaných turistických trás a *náučný chodník Vojšín*. Trasa chodníka vedie prevažne lesným prostredím, prekonáva výškový rozdiel 350 m a jeho dĺžka je 10.5 km. Má zriadených osem zastávok, ktoré informujú návštevníkov o faune a flóre miestnej lokality.

Prostredie Novej Bane a okolia poskytuje veľmi dobré podmienky pre cykloturistiku aj vďaka novovybudovanému *cyklochodníku* okolo Tajchu s dĺžkou cca 850 m. V neposlednom rade poskytuje možnosti aj pre jazdenie na koni, ktoré ponúka niekoľko chovateľov koní.

Z mikroregiónu je možné podniknúť výlety autom alebo na bicykli napríklad do kaštiela v Topolčiankach, na zrúcaniny hradov Revište a Šášov, do termálneho kúpaliska vo Vyhniach alebo do starobylej Banskej Štiavnice, či na turisticky atraktívne štiavnické jazerá.

Z dotazníkového prieskumu realizovaného v prevádzkach ubytovacích zariadení mikroregiónu Nová Baňa vyplynulo, že najpočetnejšiu návštevníkov analyzovaného územia tvorí kategória vo veku od 26-45 rokov, naopak územie najmenej navštevujú turisti – seniori vo veku viac ako 65 rokov. Najčastejšie prichádzajú návštevníci z Bratislavského kraja (36% všetkých návštevníkov mikroregiónu). Mnohí návštevníci prichádzajú aj z Banskobystrického kraja (25%) a Nitrianskeho kraja (19%). Výsledky prieskumu ukázali, že 86% všetkých návštevníkov mikroregiónu Nová Baňa je práve zo Slovenska. Približne 14% návštevníkov prichádza zo zahraničia. Z hľadiska krajiny domicilu sú to predovšetkým návštevníci z Českej republiky (7%), Poľska (2%) a Maďarska (1%). Zaujímavé je, že až 4% všetkých návštevníkov tvoria Holanďania, čo súvisí aj s vlastníctvom objektov v okolí Novej Bane a hlavne v jej odľahlých častiach, resp. v častiach s rozptýleným osídlením. Z hľadiska záujmov návštevníkov prevažujú „športovo založení účastníci cestovného ruchu“, ktorí tvoria 21% všetkých návštevníkov. Ďalšími najviac zastúpenými skupinami sú „milovníci prírody“ (17%) a „rodiny s deťmi“ (12%). V skupine „iné“ (10%) respondenti uviedli kategórie ako hubári, cestovatelia a turisti. Medzi jednotlivými skupinami návštevníkov sa objavili aj „hostia s diétou“ (2%) alebo „telesne a zdravotne postihnutí účastníci cestovného ruchu“ (5%), ktorí patria podľa *Timčáka (2009)* tiež k cieľovej skupine pre vidiecky cestovný ruch.

Využívanie objektov individuálnej rekreácie sa v mikroregióne Nová Baňa často spája s chalupárením. Návštevníci pritom prichádzajú do kontaktu s miestnymi obyvateľmi opakovane počas pobytov, ktoré realizujú viackrát v priebehu roka. Atmosféru cieľového miesta dotvára aj správanie a pohostinnosť miestnych obyvateľov. **Ako vnímajú miestni obyvatelia návštevníkov a osobitne chalupárov?** Pri rozhovoroch s obyvateľmi vybraných lokalít rozptýleného osídlenia sme sa dozvedeli, že do kontaktu s chatármí, chalupármí a turistami prichádzajú pomerne často. „*V lete aj raz za týždeň. Niekedy si niečo požičajú. Alebo chcú pri nás parkovať. Prírodné jazero Tajch je vo veľkej miere navštevované či už domácimi, ale aj ľuďmi z blízkeho i širšieho okolia. No ja tu stretávam ľudí, ktorí sa sem opakovane vracajú už dlhé roky a sú to ľudia aj z Českej republiky. Jazyková bariéra v podstate neexistuje, takže sa s nimi dá rozprávať a spomínať aj na „staré časy“. Ľudia, ktorí tu majú svoje súkromné chaty a chalupy, tak ich navštevujú pomerne často počas celého roka. No sú tu aj firemné chaty, ktoré sa využívajú hlavne v letnej sezóne a to ako pre svojich zamestnancov, ale aj pre ich rodinných príslušníkov. V areáli rekreačnej oblasti na nachádza novovybudovaný amfiteáter, ktorý je v lete často využívaný na rôzne spoločenské akcie, či už pre školopovinné deti, pre mládež, ale aj pre občanov seniorov.*“ (obyvateľ rekreačnej oblasti Tajch). Pri týchto spomínaných akciách sa často stretávajú s turistami, chatármí a chalupármí, ktorí si pochvalujú služby, dobré kultúrno-spoločenské akcie, ale hlavne okolitú krásnu prírodu, vhodnú na turistiku, cykloturistiku, rybolov a hubárčenie.

V okolí Veľkej a Malej Lehoty je vybudovaná rekreačná oblasť Drozdovo, ktorá je v prevádzke hlavne počas zimnej sezóny, kde si môžu návštevníci naplno vychutnávať dovolenku na lyžiarskom

svahu. Okrem Drozdova máme v regióne lyžiarske strediská Hubačov a Vojšín. Do tejto lokality prichádzajú ľudia či už v letnom alebo v zimnom období.

„Stretávam sa s rôznymi vekovými kategóriami chatárov a turistov. Od starších manželských párov, ktoré prišli hľadať pokoj a prechádzky prírodou až po mladých ľudí, ktorí si prišli užívať letné prázdniny, zabávať sa a opekať. V zimnom období ich zasa lákajú lyžiarske vleky a bežkárске trate. Intenzita styku s chatármi je teda pomerne veľká takmer počas celého roka.“ (obyvateľ Veľkej Lehoty)

V rozhovoroch s obyvateľmi územia sme sa zamerali aj na vzťahy medzi starousadlíkmi (pôvodnými obyvateľmi) a chalupármi, turistami, ktorých mnohí chápu ako novousadlíkov. Stretli sme sa s viacerými názormi, niektorí hodnotia vzťahy pozitívne, iní naopak negatívne. *„Vzťahy medzi novousadlíkmi a starousadlíkmi by som mohol charakterizovať ako v celku dobré. Je to hlavne z toho dôvodu, že novousadlíci sú často ľudia, ktorí tu majú svoje korene a vracajú sa do rodiska svojich predkov. Sú to ľudia, ktorí si často renovujú staršie domy po svojich rodičoch, starých rodičoch alebo príbuzných a známych. Sú aj takí, čo si stavajú chaty a chalupy... aj nové... alebo starší ľudia, ktorí sem prídu z mesta prežiť jeseň svojho života.“ (dôchodca z Malej Lehoty)*

Pre väčšinu ľudí z mesta je chalupa miestom, kde zažívajú súzvuk s prírodou. Mnohí sa s chuťou púšťajú do rekonštrukcie a aj možno vďaka tomu ich život nabral zo dňa na deň nový smer. Prácou okolo domu na čerstvom vzduchu si kompenzujú sedavé zamestnanie a postupne si vytvárajú prostredie, v ktorom zabudnú na všetky starosti. Miesto v hlbokom lese, oddelené od zvyšku sveta, však ponúka aj mnoho ďalších lákadiel, ktorým sa ťažko odoláva. Nielen húb a lesných plodov je tu ako maku, ale ani stretnúť na prechádzke srnku tu nie je žiadna rarita. Jeden z chalupárov nám sám prezradil, že *„mať dobré susedské vzťahy s miestnymi obyvateľmi je tu, na samote, na nezapltenie“*. Miestni mu počas jeho neprítomnosti z času na čas skontrolujú chalupu, či je všetko v poriadku a on im bezvýhradne dôveruje. *„Pre ľudí z mesta je totiž divočina nielen oddychovým miestom, ale aj miestom, kde vznikajú priateľstvá na celý život.“*

Tak ako všetko, aj vzťahy medzi ľuďmi záležia hlavne od povahy konkrétnych ľudí a konkrétnych miest. Môžeme konštatovať, že vzťahy medzi spomínanými skupinami sú pomerne dobré a dokonca si myslíme, že sú založené na tolerancii a spolupráci. Mnohí novousadlíci sa pokojne zaradili do komunity tunajších obyvateľov a snažia sa vychádzať s okolím. Novousadlíci predstavujú niečo nové, určité zmeny a často si neuvedomujú ako majú veci zaužívané starousadlíci a potom vznikajú konflikty, kedy nerešpektujú jeden druhého.

„Tu na Štáloch je už dnes v podstate viac chalupárov ako pôvodných obyvateľov, a vzťahy s nimi neboli vždy príjemné. Niekedy mám pocit, akoby sme my, pôvodní obyvatelia, boli zo strany niektorých chalupárov vnímaní ako zaostalí domorodci, ktorí nepoznajú ani telefón, či internet. A na druhej strane ani nemajú záujem nadväzovať bližšie vzťahy. Ale v podstate, ja už som si na to zvykol. No musím podotknúť, že nie všetci sú rovnakí, naozaj sú tu aj milí chalupári, či novousadlíci, ktorí tu bývajú len krátko, ale pomerne rýchlo sa prispôbili životu na vidieku.“ (obyvateľ Novobanských štálov)

Keď prichádza niečo nové, prináša to isté zmeny – narušenie svojho zaužívaného spôsobu. Je na každom človeku, ako sa postaví k danej situácii. To isté platí aj medzi novousadlíkmi a starousadlíkmi. Myslíme si, že najlepší spôsob je podať pomocnú ruku novousadlíkom, pomôcť im zorientovať sa v prostredí, ukázať im výhody a krásy prostredia a úplne vypustiť nepriemné situácie ako narušenie vzťahov, nehody a podobne. Najlepší spôsob je zrušiť priepasť medzi starousadlíkmi a novousadlíkmi, tým že sa adaptujú do prostredia a budú si rovnocenní. **Sú chalupári pre vybrané lokality prínosom alebo ich miestni obyvatelia vnímajú skôr negatívne?** Návšteva turistov, chatárov má pozitívny prínos a vplyv z viacerých hľadísk. Z ekonomického hľadiska – využívajú služby (ubytovania a stravovanie), ktoré poskytujú miestni podnikatelia, prezentujú skúsenosti s pobytu v mikroregióne v miestne, kde žijú, zúčastňujú sa kultúrnych, spoločenských a športových podujatí počas pobytu v mikroregióne.

Obyvatelia mikroregiónu vnímajú pozitívne najmä lokality s koncentrovanou ponukou služieb cestovného ruchu ako napr. rekreačnú oblasť Tajch. „*Naša oblasť je známa svojou krásnou prírodou ktorá ponúka možnosť rekreácie hlavne v letných mesiacoch vďaka jazeru Tajch - známa ako poľovnícka, rybárska oblasť či skvelé miesto turistiky ako takej.*“ (poslankyňa mesta Nová Baňa).

V snahe prilákať turistov a pomôcť vytvoriť nové pracovné miesta pre tunajších obyvateľov boli vybudované dva komplexy ktoré poskytujú cudzincom ubytovacie a stravovacie služby. „*Jednoznačne by som povedal že vplyv chatárov a turistov je prínosom pre mesto a okolie. Ako príklad môžem uviesť zrenovovanú veľkú firemnú chatu, ktorá bola v dosť zlom stave a dnes je z nej krásny penzión. Náš rodák, povolaním architekt (považujeme ho za novousadlíka), chatu odkúpil, zrenovoval, rozšíril a poskytuje tu služby na veľmi slušnej úrovni. Jedná sa o ubytovanie, stravovanie, zabezpečovanie spoločenských akcií ako sú firemné porady, svadby, promócie a mnohé rodinné akcie. Ďalším príkladom je novovybudovaný kemping. Podnikateľ, ktorý si tu kúpil chalupu, tu vybudoval kemping a stále ho rozširuje.*“ (obyvateľ rekreačnej oblasti Tajch). Prevádzkovateľ v areáli poskytuje ubytovanie v bungalovoch, karavanoch alebo v stanoch a stravovanie. V letnej sezóne tu usporadúva rôzne akcie v spolupráci s vedením mesta alebo s rôznymi miestnymi podnikateľmi. Populárne sú najmä motoristické zrazy, vrátane zrazu veteránov. V spolupráci s mestom usporadúva festival rôznych amatérskych skupín, kde sa môžu verejne prezentovať mladí a nádejní umelci. „*Ďalším prínosom spomínaného podnikateľa je aj podnet na vybudovanie novej čističky a prípojky vody, ktorú využívajú nielen turisti v kempe, ale aj samotní obyvatelia danej lokality.*“ (obyvateľ rekreačnej oblasti Tajch). Výstavba spomínaných zariadení bola miestnymi obyvateľmi skutočne vítaná. Poskytla obyvateľom pracovné príležitosti či už počas výstavby, alebo počas samotnej prevádzky.

„*Po pár rokoch sa rozhodlo investovať práve do tejto oblasti i mesto a začalo sa s výstavbou amfiteátra a dráhy pre korčuliarov, cyklistov či bežcov, ktorá vedie okolo celého jazera.*“ (poslanec mesta Nová Baňa)

Od tejto doby sa mnohé zmenilo, rozšírenie možností ubytovania a intenzívnejšia propagácia prilákali do oblasti mikroregiónu viac turistov zo Slovenska ale i zahraničia. Vybudovaním infraštruktúry pre poskytovanie ďalších služieb sa však otvorili nové možnosti trávenia voľného času aj pre miestnych obyvateľov. Skvalitnili sa stravovacie služby a ponuka podujatí, ktoré sa v letných mesiacoch organizujú.

V oblastiach Veľkej a Malej Lehoty vnímajú chalupárov a turistov podobne ako v oblasti Novobanských štálov. „*Z pohľadu rozvoja obce vnímame chatárov pozitívne najmä preto, lebo sa po kúpe nehnuteľnosti sa snažia skrásliť prostredie v okolí svojho bydliska a obnoviť kúpenú nehnuteľnosť. Zvyšuje sa návštevnosť obce a dostáva sa do širokého povedomia obyvateľov. Teraz sa kúsok od našej obce, v oblasti lyžiarskeho strediska Vojšín, buduje chalupárska oblasť. Myslím, že do budúcnosť nás to dosť ovplyvní... Bude to hlavne prínos pre obecnú kasu.*“ (starostka obce Veľká Lehota)

Obyvatelia obcí vnímajú prítomnosť chalupárov v ich okolí ako možnosť privyrobiť si. „*Prevádzkovatelia pohostinstiev a ďalší drobní živnostníci (napr. taxi služby) majú cez hlavnú sezónu vyššie tržby častokrát aj vďaka chatárom. Chatári dajú veľakrát zarobiť tunajším obyvateľom, ktorí im napíli drevo, prípadne pri prestavbách chalúp im pomáhajú pri základných stavebných prácach. Spozoroval som, že chatári si vážia vidiek. Uprednostňujú „aktívny odpočinok“, čím mám na mysli zveľaďovanie svojho okolia (záhrada, stromy, skalky).*“ (obyvateľ Malej Lehoty)

Z estetického hľadiska, musíme konštatovať, že vplyv chatárov a chalupárov je veľkým plusom na rozvoj a chod danej oblasti a mesta. Vybudované nové chaty, či už súkromné alebo na rôzne podnikateľské aktivity ako je prenájom a pod. skrášľujú a vhodne dopĺňajú kolorit nášho územia, ale hlavne rozširujú možnosti podnikania v oblasti športu, cestovného ruchu a voľnočasových aktivít.

Z rozhovorů s místními obyvateli oblastí s rozptýleným osídlením vyplynuli aj negativní zkušenosti s návštěvníky. Problémem, s kterým se setkávají opakovaně, je nadměrný hluk počas různých podujatí, ktoré sa organizujú v rekreačných oblastiach a s tým je spojené aj množstvo nahromadeného a porozhadzovaného odpadu v okolí rekreačných zariadení. „Musím spomenúť aj isté negatíva, ktoré ovplyvňujú život obyvateľov v našej oblasti. Je to najmä v letnej sezóne, pri rôznych spoločenských akciách ako sú festivaly, koncerty a diskotéky. Je to vo veľkej väčšine mládež, ktorá je nadmerne hlučná a narušuje nočný klud. Po rôznych koncertoch a diskotékach ostáva tiež veľký neporiadok v blízkom okolí a cestou smerom k mestu. Je však pravda, že usporiadatelia sa snažia vždy v čo najkratšom čase tento neporiadok odstrániť, či už vlastnými prostriedkami, alebo v spolupráci s technickými službami mesta Nová Baňa. Zvýšená doprava je s rozvojom turizmu samozrejme, a to má za následok aj zvýšené znečistenie ovzdušia. Nízky počet parkovacích miest spôsobuje parkovanie áut na rôznych miestach, nie na to určených, ale aj na trávnatých plochách, čo má za následok aj znečisťovanie a znehodnocovanie vody a prírody samej.“ (senior žijúci v rekreačnej oblasti Tajch)

Ďalší problém, ktorý sme postrehli je nezodpovednosť chatárov, pochádzajúcich prevažne z mestského prostredia, ktorí si niekedy neuvedomujú následky svojho nezodpovedného správania. Problém súvisí so šetrným využívaním vody hlavne v suchých letných mesiacoch. „Ved' oni si sem prídu len oddýchnuť na úkor našich nervov a pitnej vody, ktorou si poumývajú v horúcich letných mesiacoch svoje „bavoráky“, popolievajú si svoje trávničky, prípadne si napustia pár kubikový bazén.“ (obyvateľ Novobanských štálov) Ich nezodpovedné hospodárenie s vodou, na ktoré sú naučení z miest a bytov, kde je pri otočení kohútikom dostatok vody, vedie k tomu, že tunajší obyvatelia potom trpia ich správaním a nemajú dostatok vody ani na základné potreby, čo pokladáme za dosť závažný problém.

V obci Malá Lehota sme postrehli problém súvisiaci s rozrastajúcim sa počtom chalupárov a chatárov, ktorí narušujú súkromie pôvodných obyvateľov, pričom sa postupne stráca aj pokoj vyžarujúci z vidieckeho prostredia. Môžeme konštatovať, že starousadlíci nie sú celkom spokojní s prítomnosťou chatárov či chalupárov. „Samozrejme, predtým, keď sme tu nemali ešte do takej miery rozšírenú komunitu chatárov, bolo tu pokojnejšie, povedal by som, že nám chalupári vzali to krásne ticho, šepot vetra a spev vtákov, ktorý postupne vystriedali podgurážením, arogantnými chalupármi, ktorým je to, samozrejme jedno. Ďalej môžem k tomu povedať, že pred výstavbou domov, chalúp, či už rekreačných zariadení, ktoré sa realizujú v tejto oblasti, sme tu mali omnoho lepšie cestné komunikácie, ktoré sa po následnom rozbití nikto z dotýčajúcich chalupárov nesnaží dať do poriadku.“ (obyvateľ Malej Lehoty)

V obci Veľká Lehota sú vzťahy miestnych obyvateľov a chalupárov reálne pokojné a miestni vnímajú návštevníkov prevažne pozitívne. Negatívne vnímajú len zvýšenú frekvenciu dopravy počas zimnej sezóny, kedy prichádzajú návštevníci do oblastí lyžiarskych stredísk. „Chalupári nenarušujú pokoj v obci. Len pri turistoch, hlavne v zimných mesiacoch, keď navštevujú ski centrum sme zaznamenali zvýšenú dopravu. Je v záujme obce aby sa postarala o pohodlie a poriadok v obci. Obec sa snaží opravovať miestne komunikácie, starať sa o čistotu v obci a zabezpečovať pravidelný prísun vody (v našej obci je problém s vodovodom, preto je voda regulovaná). Negatívne skúsenosti máme hlavne s nesprávnym nakladaním s komunálnym odpadom, vznikajú zakázané skládky odpadu.“ (starostka Veľkej Lehoty)

Vďaka postojom a názorom obyvateľstva žijúceho v oblastiach s rozptýleným osídlením sme sa mohli lepšie zorientovať v niektorých otázkach týkajúcich sa života na vidieku, ale aj rôznych vzťahov chatárov/chalupárov a turistov k miestnym obyvateľom. Vzťahy medzi obyvateľmi a chatármi či turistami sú viac menej priateľské. Nezaznamenali sme vážnejšie konflikty, ktoré by vyplývali zo vzájomného spolunažívania, pretože väčšina chatárov sa začlenila do komunity tunajších obyvateľov. Mnohí z „novousadlíkov“ však nemajú záujem nadväzovať bližšie kontakty, takže vzťahy sú skôr neutrálne, čo je však lepšie, ako by mali vzniknúť zbytočné konflikty. Je pravda, ak prichádza niečo nové, prináša to so sebou aj určité zmeny, a tak to je aj v prípade zmeny štruktúry objektov individuálnej rekreácie.

Chalupáři a turisté zohrávají důležitou úlohu aj z pohľadu rozvoja územia. Predstavujú významný faktor rozvoja podnikateľských aktivít s vysokým stupňom pridanej hodnoty. Ekonomický potenciál je rozhodujúcim faktorom rozvojových možností územia a príležitosťou pre zlepšenie životnej úrovne jeho obyvateľstva. Mnohí z chalupárov investovali svoje finančné prostriedky práve do oblastí s rozptýleným osídlením. Vybudovali tu niekoľko zariadení poskytujúcich služby pre cestovný ruch, a vďaka nim poskytli pracovné príležitosti miestnym obyvateľom. Regiónu pomáhajú aj využívaním stravovacích alebo ubytovacích služieb, zúčastňujú sa rôznych podujatí, ktoré sa v okolitých oblastiach organizujú, ale zároveň propagujú územie vo svojom regióne. Pozitívom je aj zmena domového fondu štálových oblastí na chaty a chalupy, čím sa zachováva pôvodná výstavba budov. Z negatívneho hľadiska je veľkým problémom nadmerný hluk počas letnej sezóny, kedy mnohí návštevníci organizovaných podujatí narušajú nočný pokoj. Takisto problémom je aj zvýšená doprava a ničenie ciest. Nezodpovednosť niektorých chatárov vedie však aj k závažnejším problémom, ako napríklad nedostatok pitnej vody, ktorú mŕňajú na polievanie trávnikov, či napúšťanie bazénov.

Historické krajinné štruktúry rozptýleného osídlenia sú veľmi zraniteľné a podliehajú rôznym zmenám a narušeniu, preto je potrebné venovať im zvýšenú pozornosť a hľadať riešenia na zachovanie špecifického osídlenia. Z hľadiska postavenia a potrieb mikroregiónu Nová Baňa je dôležité, aby aspekty jeho rozvoja jednak vnútri a jednak vzhľadom na potreby okolia boli vyvážené. Oblasti s rozptýleným osídlením majú všetky predpoklady na to, aby sa vyvíjali harmonicky, zhodnocovali svoj rozvojový potenciál a vytvárali tak podmienky pre trvalé zvyšovanie kvality života miestnych obyvateľov.

Záver

Novobanský region, osobitne oblasti s rozptýlením osídlením, patrí k zaujímavým, ale málo poznaným regiónom Slovenska. Jednou z možností, ako využiť jeho potenciál je rozvoj vidieckeho cestovného ruchu a agroturistiky (Otepka - Habán, 2007). Rozptýlené osídlenie tvorí veľmi vzácnu súčasť krajiny a vďaka jeho obmedzenému výskytu je atraktívnym územím pre rozvoj cestovného ruchu. Mala by sa mu venovať zvýšená pozornosť a je potrebné hľadať riešenia na zachovanie historických krajinných štruktúr. Predpokladom úspešného zachovania územia je podporovať individuálne formy cestovného ruchu a tým zabrániť zániku niektorých oblastí rozptýleného osídlenia. Vhodným spôsobom je rozširovať vznik objektov individuálnej rekreácie, resp. objektov poskytujúcich špecifické služby pre vidiecky cestovný ruch z neobývaných a nevyužívaných objektov (Šíp, 2007). Dôležitým aspektom je zabezpečenie kvalitných služieb pre uspokojovanie potrieb turistov v športovo-rekreačných zariadeniach, zachovanie tradičných zvyklostí a remesiel a zintenzívnenie propagácie a publicity regiónu čímž možno prispieť k lepšej informovanosti o atraktivite územia s rozptýleným osídlením.

Literatúra

- [1] HUBA, M. O perspektívach kopaničiarskeho osídlenia a kopaničiarskej krajiny na území Slovenskej republiky. *Geografický časopis*, 1990, roč. 42, 1990, č. 2, s.113-129.
- [2] HUBA, M., UNGERMAN, J. Kopaničiarske osídlenie, životné prostredie a trvalo udržateľný spôsob existencie [online]. *Životné prostredie*, 1997, roč. 31, 1997, č. 2, [cit. 2013-01-11]. Dostupné na: <file:///D:/%C5%A0kola/Bakal%C3%A1rka/huba-kopanice-definie.htm>.
- [3] JANŠÁK, Š. O kopaničiarskom osídlení na Slovensku. *Vlastivedný časopis*, 1967, roč. 16, č.1, Bratislava, 1967. pp. 23-28.
- [4] OTEPKA, P.- HABÁN, M. *Vidiecky turizmus a agroturizmus*. NOI, Nitra 2007. ISBN 978-80-89088-52-2
- [5] PETROVIČ, F. Originalita rozptýleného osídlenia na Slovensku. *Enviromagazín*, 2007, roč. 9, č. 3, s. 24-25.
- [6] STRÁNSKA, D. K otázke zvýšených staveb na Slovensku. *Slovenský národopis*, 1966, roč. 14, č. 1, s. 65-122.

- [7] ŠÍP, J. Hodnota území venkova pro rozvoj cestovního ruchu. In Kraft, S., Mičková, K., Ryppl, J., Švec, P., Vančura, M. (eds) *Česká geografie v evropském prostoru - Sborník z XXI. sjezdu ČGS*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, katedra geografie, 2007. s. 752-762, ISBN 978-80-7040-986-2
- [8] THURZO, I. Dispersed Settlement - a Traditional Part of Our Countryside [online]. *Životné prostredie*, 1997, roč. 31, č. 2, [cit. 2013-01-15]. Dostupné na: <file:///D:/%C5%A0kola/Bakal%C3%A1rka/thurzo2-rozptylene%20osidlenie-tradicna%20sucast%20nasho%20vidieka.htm>.
- [9] TIMČÁK, G.M. *Cestovný ruch*. Košice: Inštitút vzdelávania veterinárnych lekárov v Košiciach, 2009. 67 s. ISBN 978-80-89280-24-7

Príloha

Tab. 3: Pôvodné a súčasné využitie vybraných objektov rozptýleného osídlenia Novobanskej štálovej oblasti

Objekt rozptýleného osídlenia	Pôvodné využitie objektu	Súčasnité využitie objektu
Štálik	Názov objektu „Štálik“ pochádza z nemeckého slova „stall“- maštal'. Stavba bola pôvodne postavená ako sezónna maštal' pre dobytok a hospodárska budova na uskladnenie sena a poľnohospodárskeho náradia. Miestni gazdovia stavali takéto stavby zvyčajne na vzdialených lúkach a majetkoch. Stavba bola dokončená v roku 1930 (datované podľa nápisu na krokve strechy). Polovica budovy bola postavená z kameňa (maštal') a polovica z dreva (senník). Strecha bola pokrytá škridlou. Zaujímavosťou je že stavba nakoniec nikdy nebola využitá ako maštal'. Dôvod nie je presne známy, ale pravdepodobne to súviselo s tým, že hospodárstvo majiteľov bolo od objektu vzdialené približne 150m a možno k tomu prispela aj hospodárska kríza v 30-tych rokoch, vojnové udalosti či následná kolektívizácia.	Momentálne je objekt nevyužívaný z dôvodu rekonštrukcie. Využíva sa len záhrada a ovocný sad, pričom sa ani v budúcnosti nepočíta s trvalým obývaním objektu. Pri chalupe sa nachádza krásna záhrada, v ktorej chce majiteľ vybudovať zastrešený altánok s krbom a záhradným nábytkom. Majiteľ plánuje v budúcnosti využívať objekt a jeho priľahlé pozemky na rekreačné účely a uvažuje aj o prenajímaní objektu priateľom a známym.
Bexápel	Stavba bola pôvodne postavená ako murovaný rodinný dom s príslušenými stavebnými objektmi – letná kuchyňa s drevárňou a maštal'. Bexápel osídlila rodina, ktorá tam postavila 4 rodinné domy, konkrétne na Hornom a na Dolnom Bexáplí. Pôvodní obyvatelia sa živili poľnohospodárstvom, chovom hovädzieho dobytku, pastierstvom, ovocinárstvom, prácou v lesoch ako drevorubači, neskôr rôznou prácou v meste Nová Baňa. Vzhľadom k zmeneným spoločenským podmienkam a neprístupnosti na horskom teréne došlo k opúšťaniu Bexápla a pôvodní obyvatelia sa sťahovali do mesta za pohodlnejším bývaním a prácou	V súčasnosti je objekt v súkromnom vlastníctve 1 majiteľa. Z chátrajúceho rodinného domu postupne dochádzalo k rekonštrukcii na rekreačnú chalupu a plánované budúce využívanie objektu je výhradne na rekreačné účely a oddych.
Sedliacky dvor na Kňazových lúkach	Pôvodná drevenica bola postavená v roku 1886. Bola to klasická malá drevenica z dubového dreva a prikrytá drevenými šindľami. Majitelia boli sedliaci, no napriek tomu že hospodárili, vyrábali sa u nich mlynské kamene a materiál dovážali z blízkeho kameňolomu. Zaujímavosťou je, že v rokoch 1901 a 1902 túto drevenicu navštívil a pobudol v nej niekoľko dní známy český spisovateľ Jaroslav Hašek so svojim bratom. Navštívili vtedajšieho majiteľa Štefana Volfa-Kňazolúckeho, národovca, spisovateľa a zberateľa piesní a povestí. V roku 1942 bola postavená väčšia	V roku 2009 sa začala postupná renovácia malej drevenice a príslušej hospodárskej budovy, ktorá pokračuje dosiaľ. Zachovali sa rôzne predmety a písomnosti z obdobia, keď sa na tomto dvore žilo, pracovalo a hospodáril, a stali sa predmetom dnes už existujúcej pamätnej izby . Táto pamätná izba je venovaná hlavne životu a pôsobeniu národovca Štefana Volfa – Kňazolúckeho. V súčasnosti tvoria objekt štyri budovy, ktoré slúžia na účely malého múzea . V drevenici je už spomínaná pamätná izba. Súčasťou

	<p><i>hospodárska budova</i>, ktorá prekryla aj starú drevenicu. V roku 1990 príslušné majetky aj s budovami znárodnil štát. Až v roku 2006 odkúpil majetky aj s pozostatkami budov súčasný majiteľ spolu so svojim otcom.</p>	<p>expozície sú rôzne pracovné a poľnohospodárske predmety, ktoré sú vystavené v <i>hospodárskej budove</i>. V objekte sa nachádzajú aj pozostatky mlynských kameňov, ktoré vyrábali pôvodní majitelia. Ďalšou budovou je <i>stará kôlna</i>, v ktorej sa nachádza sklad palivového dreva. Je to stará budova, v dosť zlom stave. Vedľa nej sa nachádza prerobené <i>malé stavenie</i>. Je to už novodobá stavba, ktorá je využívaná ako rekreačná chalupa. Vzhľadom na majetkové pomery a na široko rozvetvenú rodinu má objekt v súčasnosti 26 majiteľov vrátane štátu.</p>
Banický domček	<p>Pôvodný objekt vybudovala rodina baníka. Objekt bol stavaný do mierneho svahu na kamennej podmurovke a bol podpivničený. Strecha objektu je sedlová, v minulosti ju pokrýval šindel a v súčasnosti plech. Obývací časť pozostávala z 2 izieb, komory a pitvora, ktorý bol delený na kuchyňu. Súčasťou zadnej časti objektu bola aj stajňa, ktorá však bola zrušená. Potomkovia sa po smrti pôvodného majiteľa rozpáchli do okolitých krajín za prácou a objekt zostal neobývaný.</p>	<p>V roku 2003 odkúpil objekt súčasný majiteľ. Domček prešiel čiastočnou rekonštrukciou a je využívaný ako rekreačná chalupa. Ako nám prezradil majiteľ, <i>na trvalé obývanie je to príliš malé, ale na odreagovanie od všetkých starostí a uponáhľaného života je toto prostredie pre mňa a moju rodinu ako stvorené</i>. Pozemok okolo objektu je malý a majiteľ na ňom vybudoval malé posekanie s hojdačkou.</p>
Horský ranč	<p>Stavba bola postavená v roku 1908 ako rodinný dom. Majiteľ tu žil aj so svojou manželkou a 3 deťmi. K objektu bola neskôr pristavaná aj hospodárska budova. Majitelia sa živili chovom oviec, kôz a dobytky, ale taktiež ovocinárstvom. V priestoroch objektu sa každoročne organizovali páračky, zábavy a dokonca fašiangy, kde sa stretli ľudia z okolitých štálov. Po smrti majiteľa a jeho manželky zostal dom opustený. Postupne chátral a potomkovia sa rozhodli celý objekt aj s príslušnými pozemkami predať.</p>	<p>V roku 2007 objekt odkúpil súčasný majiteľ a rozhodol sa tu vybudovať krásny areál, ktorý nazval „Horský ranč“. V roku 2010 začal s rekonštrukciou a dnes je z objektu vytvorené zariadenie poskytujúce všestranné služby cestovného ruchu. Zo starého domčeka vybudoval chatu, v ktorej poskytuje <i>ubytovanie</i>. Nová chata disponuje ubytovacou kapacitou 9 ľudí v 3 izbách. Hostom je k dispozícii <i>posekanie s ohnískom i vínnou pivnicou</i>. V areáli ranča majitelia chovajú <i>kone, psy a mačky</i>. ranč poskytuje množstvo možností pre trávenie voľného času. Zariadenie ponúka niekoľko víkendových pobytov, kurzy sebaobrany, workshop feng šuej, jogu alebo kung fu. V blízkosti ranča sú možnosti hubárčenia a lovu rýb.</p>

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Obr. 1 Objekt „Štálik“

Obr. 2 Objekt „Bexápel“

Zdroj: Archív Bc. Lenky Šuhajdovej, 2013.

Zdroj: Archív Bc. Lenky Šuhajdovej, 2013.

Obr. 3 Objekt “Sedliacky dvor”

Zdroj: Archív majiteľa objektu, 2013.

Obr. 4 Objekt “Banický domček”

Zdroj: Archív Bc. Lenky Šuhajdovej, 2013.

Obr. 5 Objekt “Horský ranč”

Zdroj: Archív majiteľa objektu, 2013.